

Školní psychologie

Historie školní psychologie v ČR

- Kořeny české školní psychologie - v I. Republice (Ohera, 1936; Stejskal, 1930).
- Rozvoj podobných snah byl po 2. světové válce zastaven, školní poradenství mimo školy (Výchovné kliniky, PPP)
- Zdroje ze Slovenska: 70. leta - O. Blaškovič, L. Ďurič, J. Hvozdík, M. Jurčo a jiní. Po roce 1975 vývoj zastaven.
- Po roce 1989 staví česká ŠP na zahraničních zdrojích, odvíjí se od školního poradenství realizovaného mimo školu
- V roce 1990: Asociace školní psychologie ČSFR, po odloučení asociací další těsná spolupráce

Poptávka po školní psychologii v 90. letech

- Školy vyjadřovaly potřebu ŠP
- „živelné“ zaměstnávání školních psychologů (z PPP, nep psychologové ve funkci psychologa...)
- Přenesení klasického poradenství do škol
- Požadavky na legislativní zakotvení sílily v polovině devadesátých let
- Zmínky v médiích i v Bílé knize (požadavek vyplynul v souvislosti s měnící se podobou školy)
- Sporadické snahy o legitimizaci školní psychologie na lokální úrovni (Metodický list 1998, Školský úřad v Brně – 6 škol)
- Bez legislativní podpory v roce 1996 – cca 50 školních psychologů v celé ČR, v roce 2001 cca 120 školních psychologů (kvalifikovaný odhad)
- „Maskování“ školních psychologů: učitelé – vyučovali nějaké disciplíny, vychovatelé, krácené úvazky, práce na dohody...

Zlom v roce 2005

- Vyhláška č. 72 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, v §7 dává školám možnost zaměstnávat školního psychologa a školního speciálního pedagoga (dnes 197/2016)
- „školní linie poradenství“ – Koncepce poradenských služeb poskytovaných ve škole (Věstník 7/2005)
- Uvádí se: úvazek min. 0,5 pro školy nad 500 žáků

Školní psychologie jako „nadstandard“?

- Legislativa nárůst neurychlila
- Projekt VIP – K (NUOV a IPPP – dnes NUV) – Koncepce školních poradenských pracovišť. Zapojeno 110 škol, 52 škol volilo školního psychologa
- odhad v roce 2007 cca 200 školních psychologů, dnes více jak 300 škol

Institucionální podpora

- Asociace školní psychologie České a Slovenské republiky (AŠP ČR a SR) – od r. 1990, člen (International School Psychology Association) www.schoolpsychology.cz
- Institut pedagogicko-psychologického poradenství České republiky (IPPP ČR – dnes NUV – www.nuv.cz)
- Etický kodex podle kodexu ISPA
- Zásady a stěžejní témata: budování vědního oboru, vzdělávání školních psychologů, pracovní zařazení ŠP, koncepce...)

Hlavní odborná diskusní témata

- vymezení náplně práce školních psychologů
- odlišení školních psychologů od poradenských
- otázkám profesní identity školních psychologů
- nová diskusní témata se postupně vynořovala díky získaným zkušenostem

Školní versus poradenský psycholog

- Nejbližší aplikovaná psychologická disciplína
- ŠP a PP pracují se stejnou klientelou, slyší podobné „objednávky“, používají stejné metody
- Anticipace profesních zájmových střetů
- Školní psycholog by neměl být jen „prodlouženou rukou poradny“
- Náplň práce ŠP má podstatně širší záběr a je především méně orientovaná na diagnostiku, odklon od „medicínského“ pohledu
- Starost o klima školy – důraz na systém, prevenci, práce s učiteli (anticipují se problémy)
- Mareš: přirovnání ŠP k praktickým lékařům
- Tedy: širší záběr, užitečnost pro praxi, bohatost komunikace, organizace, odpovědnost za dění po vyšetření...
- Překrývání však stále bude

Náplň práce školního psychologa

3 oblasti práce

Diagnostika a depistáž (např. zápisy do prvních tříd, depistáž poruch učení, diagnostika při problémech žáků, zjišťování sociálního klimatu ve třídě apod.),

Konzultační, poradenské a intervenční práce (např. péče o integrované žáky, krizová intervence, práce se třídou, kariérové poradenství apod.),

Metodická práce a vzdělávací činnost (např. metodická pomoc třídním učitelům, pracovní semináře pro učitele, účast na poradách, koordinace poradenských služeb, besedy apod.).

Náplň práce ŠP – určena nejen legislativně

Skutečná pracovní náplň je (kromě legislativy) určena zejména:

- typem školy (základní, střední, speciální...),
- potřebami školy a jejích aktérů (které jsou definovány dalšími specifiky a vizemi školy a formulovány v objednávkách vedení školy, učitelů, dětí a jejich rodičů),
- zaměřením psychologa, jeho znalostmi, dovednostmi, předchozí praxí a profesionálními zájmy,
- aktuální situací.

Skutečná náplň práce – zkušenosti z projektů VIP-K, VIP – RŠPP a RAMPS (projekty MŠMT)

- Nejvíce: řešení krizí (aktuální), výukové a příp. výchovné problémy žáků.
- Již méně: „starost“ o vztahy ve škole
- Nejméně: vzdělávání školních týmů

Nejčastěji vykonávané činnosti :

- diagnostika (nejen testová),
- náprava poruch učení,
- screeningové rozhovory se žáky,
- konzultace s učiteli,
- individuální a rodinná terapie
- méně pak provozní porady, supervize, ankety, projekty apod.

S kým pracuje ŠP? – podle statistik VIP-K

- Nejčastěji se žáky (jednotlivci, třídy)
- případová práce (krizová intervence, terapie), diagnostika, screening, konzultace, skupinová práce, koordinace další odborné práce, poruchy učení a chování, neprospěch, žáci se speciálními vzdělávacími potřebami.
- Málo času ŠP věnují přednáškám, besedám, vzdělávání
- Spolupráce s učiteli – více vztahových rizik
- Spolupráce s vedením školy zůstává spíše výzvou (autoevaluace, image školy, kultura školy, systémy hodnocení, podpora spolupráce...)

Kritická místa profese ŠP

- Nepatří mezi nejoblíbenější psychologický obor
- Rizika nepřijetí systémem (školou)
- Nevhodné zásahy učitelů či vedení škol
- Rodinná dysfunkce
- Řešení vztahů

Co pomáhá?

- Postavení ve škole si musí psycholog vybojovat sám - získat důvěru (dostatek asertivity, ale i pokory, nemíchat se do práce učitelům, zůstat nestranný a neutrální, dodržovat mlčenlivost, dokladovat svou užitečnost...)
- Hodně napomůže vedení školy – příprava školy na příchod školního psychologa
- Dobré řízení, zájem a podmínky ze strany vedení

Postoje ředitelů

Ovlivňující faktory

- Odbornost (kompetentnost) ředitele
- Čas (vytížení ředitele)
- Způsob řízení – komunikace, organizování
- Vztah k problematice
- ...

Podpora pro školního psychologa: role vedení školy

Postoje ředitelů vůči ŠPP

- Ředitel má jiné starosti (ať ŠPP dobře funguje, nemám čas se tím zabývat ... rád bych se staral víc, ale...) **štvanec VZTAH: neutrální – pozitivní**
- Ředitel zaujímá negativní postoj k ŠPP (ŠPP je legislativní zátěž, poradenství nepatří do škol, ignorování ŠPP**odpůrce VZTAH: záporný**
- Ředitel nekompetentně zasahuje (kontroluje, komplikuje, nařizuje...) **Všeználek / kontrolor ... VZTAH: záporný – vřelý**
- Ředitel vytváří prostor a podmínky (sleduje práci, navrhuje)... **partner VZTAH: pozitivní**

Rizika

- obavy učitelů (psycholog zjišťuje důvěrné věci, ubírá ze mzdového fondu školy apod.),
- přehnaná očekávání od psychologa (učitelé např. očekávají okamžitou změnu), problematické objednávky od učitelů („nemožné či nejasné objednávky“)
- rozdílné pohledy na dítě a práci s ním (psycholog řadu věcí tají, je obráncem dítěte, narušuje učitelovo „škatulkování“ dětí, odhaluje pseudopsychologické zásahy učitelů apod.).
- (ne)poskytování určitých informací o žácích učitelům a vedení školy („Tak k čemu toho psychologa máme, když se nic nedozvíme?“)

Co sytí problém s „identitou“?

- Po dlouhou dobu chyběla již pracujícím školním psychologům legislativa
- Absence povědomí pedagogické i rodičovské veřejnosti o roli psychologa
- Začínající školní psychologové mají nejasné představy o své práci, bez silné podpory v pregraduálním vzdělávání
- Široký záběr působení psychologa
- Podobnost práce s prací poradenského psychologa (odlišit se, ale pracovat podobně)
- ŠP „je pánem svého času“, sám si vytváří svou cestu a stanovuje priority. Může se také stát, že objednávky ze strany školy nepřicházejí
- Školní psycholog je tedy relativně nezávislý, ale je závislý na svém zaměstnavateli.
- Nesnadné je hodnocení (efektivity) činnosti psychologa ze strany vedení školy ...
- Setkává se s nedůvěrou učitelů, řidčeji i žáků a rodičů, někdy musí překonávat i odpor - není pro psychologickou práci typické.
- Nemůže dávat závazná doporučení (např. integrace žáků, odklady školní docházky apod.)
- Je pracovníkem „jiné profese“ v relativně homogenním týmu učitelů. Dilema blízkost – odstup k učitelům. Chybí kolegiální podpora.
- Prozatím slabá prestiž disciplíny školní psychologie, velmi omezené možnosti kariérního růstu.

Vědecko-výzkumné, publikační a vzdělávací aktivity

- Semináře: Novinky v pedagogické a školní psychologii
- Texty v časopisech, metodiky pro práci ŠP, dílčí výzkumy, časopis Školský psycholog, Pedagogicko-psychologické poradenství
- Web: school-psychology.cz
- Přípravy metod
- Vzdělání a vzdělávání ŠP: studium psychologie, specializační kurzy na VŠ pro psychology, supervize, další vzdělávání

Výzvy

- Poptávka po ŠP stoupá – problémy škol, inkluzivní vzdělávání – dnes zhruba každá 10. škola má školního psychologa (různé délky úvazků, různé formy financování)
- Objem práce školních psychologů přesahuje možnosti působení na půl pracovního úvazku
- Budoucnost ŠP – běžný standard školy?
- Obor nepřitahuje zkušené psychology (do vztahově nečitelného prostředí vstupují absolventi)
- Chybí výzkumy
- Absence evaluačních kritérií - blok pro rozvoj profesionality